

What he lacks in dignity he makes up in sheer exuberance. Coyote is not hopeless. There is a tendency for Coyote to develop from a trickster who is impelled by youthful drives, to a conscience-controlled announcer and transformer» [7, 302]. Так, у казці «The Spirit Chief names the Animal People» Койот мріє отримати найзначущіше ім'я і бути найголовнішим над усіма тваринами, але The Spirit Chief залишає йому його ім'я і дарує магичний засіб: «To make your work easier, I give you squastenk. It is your own special magic power. No one else ever shall have it. When you are in danger, whenever you need help, call to your power. It will do much for you, and with it you can change yourself into any form, into anything you wish» [7, 318].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У межах статті неможливо простежити динаміку всіх міфологічних образів фольклорних текстів у художніх текстах амеріндіанців, проаналізувати мовні засоби втілення етноархетипних фольклорних образів у художніх текстах амеріндіанців, тому перспективою нашого дослідження вважаємо лінгвокогнітивний аналіз етноархетипних образів, виявлення етнокультурам у текстах автохтонного населення, а також розробку методики їх реінтерпретації в художній прозі амеріндіанців XIX–XX ст.

Список використаної літератури

1. Мелетинский Е. М. О литературных архетипах / Е. М. Мелетинский. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 1994. – Вып. 4. – 133 с.
2. Толстая С. М. Этнолингвистика / С. М. Толстая // Ин-т славяноведения. 50 лет. – М. : Наука, 1996. – С. 235–248.
3. American Indian Myths and Legends / select. by Richard Erdoes, Alfonso Ortiz. – N.Y. : Random House, 1984. – 521 p.
4. Bronner Simon J. Folk Nation: folklore in the creation of American tradition / Simon J. Bronner. – Wilmington : American visions, 2002. – 283 p.
5. Macmillan English Dictionary For Advanced Learners. – Oxford, 2002. – 1692 p.
6. Thompson S. Myth and Folk-Tale / S. Thompson / Journal of American Folklore. – 1955. – Vol. 68. – № 20.
7. Willis G. Masterpieces of American Indian Literature / G. Willis, I. Regier. – N. Y. : University of Nebraska Press, 2005. – 620 p.

Статтю подано до редколегії
23.03.2012 р.

УДК 811.111'27

К. Л. Гончар – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей Волинського національного університету імені Лесі Українки;

А. Є. Рогатюк – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри іноземної філології та перекладу Волинського інституту економіки та менеджменту;

І. Л. Рабійчук – старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Волинського інституту економіки та менеджменту

Деякі особливості функціонування висловлень самооцінки в контексті міжкультурної комунікації

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов природничо-математичних спеціальностей ВНУ ім. Лесі Українки

Статтю присвячено аналізу особливостей функціонування висловлень самооцінки в контексті міжкультурної комунікації.

Ключові слова: самооцінне висловлення, позитивна/негативна самооцінка, міжкультурна комунікація.

Гончар Е. Л., Рогатюк А. Е., Рабийчук І. Л. Некоторые особенности функционирования высказываний самооценки в контексте межкультурной коммуникации. Стаття посвящена аналізу особливостей функціонування висказування самооценки в контексті межкультурної комунікації.

Ключевые слова: самооценочное высказывание, позитивная/негативная самооценка, межкультурная коммуникация.

Gonchar K. L., Rogatiuk A. Ye., Rabiichuk I. L. Some Peculiarities of Functioning of Self-Evaluative Utterances in the Context of Inter-Cultural Communication. The article deals with the analysis of some peculiarities of functioning of self-evaluative utterances in the context of inter-cultural communication.

Key words: evaluative utterance, positive/negative self-evaluation, inter-cultural communication.

Постановка наукової проблеми та її значення. У зв'язку зі значним поширенням спілкування людей різних культур зростає інтерес мовознавців до вивчення особливостей міжнародної форми комунікації. Міжкультурна комунікація – це форма глобального спілкування, яку характеризує наявність великої кількості проблем, що виникають під час мовної взаємодії представників різних етнічних груп, людей, які мають відмінності у віросповіданні, історії, традиціях, звичаях тощо.

Основне питання, котре цікавить лінгвістів, – як люди досягають взаєморозуміння в процесі інтеракції, як пізнають навколишній світ та якими способами передають інформацію про нього. На сучасному етапі розвитку мовознавства жодного сумніву не викликає твердження про нерозривний взаємозв'язок і взаємовплив культури й мови народу, якою він розмовляє.

Для глибшого розуміння процесу міжкультурного спілкування потрібно передусім брати до уваги культурне підґрунтя учасників комунікації, розуміти вірування їх народів, прийнятні в певному суспільстві цінності тощо. Однак, на нашу думку, питання досягнення міжкультурної компетенції та дослідження особливостей уживання лінгвістичних одиниць у процесі міжкультурної комунікації потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Згідно з поширеними теоріями [5; 6] для успішної міжкультурної комунікації мовці мають асимілюватися в нову для них культуру. Учені стверджують, що лише занурення в культуру народу (*cultural fusion*) забезпечить високу якість розуміння між народами, їх взаємозбагачення [5].

У лінгвістиці домінує теорія *комунікативної адаптації* (*Communicative Accommodation Theory*), яка досліджує стратегії, спрямовані на збільшення або зменшення комунікативних дистанцій між учасниками міжнародного спілкування [3]. Ця теорія пояснює, як комуніканти адаптуються до нових для них правил, норм інтеракції.

Важливим елементом забезпечення ефективного спілкування між представниками різних культур є набуття ними комунікативної компетенції. У багатьох наукових дослідженнях останнього часу перераховано потрібне вміння для успішної комунікативної діяльності, серед яких основними є і деякі психологічні стани мовців (толерантність до інших поглядів та думок, відкритість до сприйняття чогось нового, упевненість у власних силах тощо), і певні лінгвістичні здібності [8, 43].

Адекватна комунікативна компетенція учасників крос-культурної мовленнєвої інтеракції сприяє подоланню бар'єрів, які є неминучими в процесі спілкування. Поширений погляд, що процес глобалізації призвів до послаблення культурних відмінностей між народами, а отже й до зменшення непорозумінь між ними, на нашу думку, є передчасним і спрощує реальний стан справ. Відмінність в інтерпретації та вираженні повідомлень – одна з основних причин, що призводить до можливих труднощів взаєморозуміння між інтерактантами.

Мета статті – дослідити особливості функціонування самооцінних висловлень сучасної англійської мови в контексті міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Самооцінні висловлення спрямовані на вираження мовцем оцінки самого себе. В основі цих висловлень лежить Я-образ індивіда, що трактується як ментальний образ особистості, як сукупність усвідомлених відомостей людини про себе [2; 7]. Я-образ включає такі компоненти: 1) усвідомлення індивідами своїх фізичних, інтелектуальних, характерологічних, соціальних та інших властивостей; 2) самооцінку; 3) суб'єктивне сприйняття зовнішніх чинників, які впливають на особистість [1]. Я-образ утворюється завдяки оточенню, у якому живе особистість, і людям, із якими вона спілкується (батьки, друзі, учителі, родичі, колеги по роботі та ін.). Позитивний Я-образ людини про себе (*positive self-image*) формується значною мірою під впливом позитивного ставлення осіб, з якими вона спілкується, особливо тих, думка яких є важливою для неї. З іншого

боку, якщо соціум сприймає людину негативно, вважає її незначною, безвідповідальною тощо, він сприяє створенню негативного Я-образу людини (*negative self-image*). Це впливає на її поведінку, на світосприйняття й місце в суспільстві та ставлення до інших людей. Отож те, як індивід сприймає себе, визначає комплекс багатьох чинників конкретної ситуації спілкування та детермінує його взаємини з іншими людьми, ставлення останніх до особистості й уявлення про оцінювання його іншими людьми: «*The self-image is derived from experience and projected into future behaviour*» [4, 52].

Я-образ значною мірою детермінує культура. Так, у колективістських культурах, де особистість сприймають як члена групи, де цінують саме досягнення колективу, а не особистості, зазвичай формується занижений образ власного «Я». Батьки утримуються від похвали своїх дітей, оскільки вважають, що останні будуть мати завищену самооцінку й думатимуть про свої успіхи, а не про успіхи колективу. Для позначення подібного світобачення вживається термін «алоцентричний» (*allocentric*) [4, 61]. Така культура сприяє самокритичному ставленню особистості до себе й формує переважно негативний Я-концепт індивіда.

У традиціях західних культур самореалізація, самоутвердження особистості є пріоритетними, тому кожна людина прагне досягти своїх цілей. У таких індивідуалістичних культурах цінують особисті результати діяльності та першочерговим є самореалізація особистості, тобто формується позитивний Я-концепт. Дослідники міжособистісної комунікації вживають термін «ідіоцентричний» (*idiocentric*) для опису індивідуалістичного світобачення [4, 61]. Саме в таких культурах більш прийнятною є самопохвала, позитивна самооцінка.

Отже, вираження позитивної самооцінки, в основі якої лежить позитивний Я-образ мовця, є не прийнятним у багатьох культурах. Презентація комунікантом своїх переваг, успіхів й інших позитивних, зазвичай, завищених здібностей, негативно сприймається як самовихваляння. Хвалькувата людина спеціально виставляє напоказ свої кращі характеристики для того, щоб виділитися серед інших, отримати схвалення, привернути до себе увагу тощо. Особливо негативно сприймається в багатьох соціумах пряме самовихваляння, що виражається синтаксичною структурою, яка складається з особового займенника першої особи однини (*I*), складеного іменного присудка, предикатив якого реалізується прикметником із позитивним змістом (*good, nice, etc.*).

Наприклад:

1) *I'm punctual too* [10, 327].

2) *I'm so talented* [5, 164].

Пряме вираження позитивної самооцінки актуалізується також декларативними структурами в заперечній формі, у яких адресант заперечує наявність окремих негативних характеристик:

3) «*I'm not an ordinary person*», – said Anthony in a shocked tone [2, 77].

4) *I am not unfaithful* [6, 84].

Дослідження показало, що більш частотними формами самооцінних висловлень із позитивною семантикою є непрямі висловлення самовихваляння, які вживаються для пом'якшення негативного ефекту самопрезентації мовця. Такі висловлення реалізують стратегію негативної ввічливості та не шкодять «обличчю» адресата, а також сприяють кооперативному спілкуванню.

Формами непрямого вираження позитивної самооцінки є структури, які не містять вказівки на суб'єкт мовлення (не вживається займенник *I*) і в яких позитивна самооцінка мовця імплікується в контексті конкретної мовленнєвої ситуації, тому слухачеві в цих випадках потрібно більше зусилля для інтерпретації таких висловлень.

Наприклад:

5) «*My grandfather was a very well-respected Greek billionaire*», she pointed out. «*He was a friend of kings and presidents*» [3, 288].

Цей приклад ілюструє непряме самовихваляння адресанта тим, що він є нащадком славетних пращурів і має великі статки, тобто мовець позитивно оцінює себе через належність до знатної сім'ї.

Поширеним засобом вираження непрямої позитивної самооцінки мовця є питальні структури, які, зазвичай, є ввічливими формами самопохвали та, крім вираження позитивної самооцінки адресанта, реалізують і питальну функцію.

Наприклад:

6) *I'm good. Aren't I good? You don't want any other girls, do you?* [6, 77].

Варто зазначити, що в певних сферах комунікації, а саме під час інтерв'ю з майбутнім роботодавцем, позитивна самопрезентація є дуже потрібною. У цій комунікативній ситуації вживання прямих форм вираження позитивної самооцінки реципієнт не сприймає як самовихваляння.

Вираження позитивного значення в автореферентних висловленнях визначається градуальним характером ідеалізації самооцінки, в основі якої лежить ідеальний, потенційний та реальний Я-образ. Висловлення, які реалізують ідеальний Я-образ мовця, найчастіше призводять до конфліктної мовленнєвої ситуації. У таких випадках людина приписує собі позитивні риси, які вона хотіла б мати, але не може. Менш конфліктними є самооцінні позитивні висловлення з потенційним Я-образом особистості, оскільки за певних умов індивід може набути приписуваних собі характеристик. Під час вербалізації реального Я-образу позитивна самооцінка збігається з дійсністю, має погодження з боку слухача й ґрунтується на більш раціональному самосприйнятті мовця.

В основі негативних автореферентних висловлень лежить негативна самооцінка мовця, яка виникає внаслідок невідповідності між образом реального «Я» і образом ідеального «Я», тобто індивід усвідомлює відмінність між притаманними йому властивостями і тими, котрі він хотів би мати. Звідси невдоволення собою та прагнення до самовдосконалення.

Найчастіше самооцінне негативне значення реалізується заперечними синтаксичними структурами, у пропозиційній частині яких міститься заперечна частка *not* та лексика з позитивною семантикою. Підметом таких висловлень є особовий займенник першої особи однини.

Наприклад:

7) *I'm not a man of principle, I'm not a man of faith, I'm not a man of action* [3, 625].

Пряма самокритика може реалізуватися розповідними структурами з негативно забарвленою лексикою.

Наприклад:

8) *I'm a sod, you know I am* [7, 102].

9) *I am made of junk, I am just junk* [1, 246].

10) *"I am selfish, self-willed, self-centred and unscrupulous," he repeated these words to himself* [8, 306].

У наведених прикладах негативну самооцінку виражають іменники (*junk, sod*) та прикметники (*selfish, self-willed, self-centred, unscrupulous*) із негативно-оцінним значенням.

Самокритичні висловлення є більш прийнятні в процесі міжкультурної комунікації, оскільки відповідають комунікативній максимі скромності та не порушують принцип кооперації. Для успішної інтеракції важливим є розуміння ролі самокритичних висловлень у встановленні контактів зі слухачем, оскільки вони допомагають уникнути конфліктної комунікації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження засвідчують, що процес формування самооцінки мовця та частотність уживання висловлень позитивної та негативної самооцінки значною мірою визначають соціокультурні чинники. Саме для англомовного соціуму типовим є використання мовцями самооцінних позитивних висловлень. Досягнення потрібної міжкультурної компетенції значно сприяє подоланню непорозумінь у процесі глобальної комунікації.

Одним із перспективних напрямів подальшого вивчення цієї проблеми є дослідження впливу соціолінгвістичних факторів, зокрема гендерних та вікових характеристик учасників комунікації, на функціональні особливості самооцінних висловлень.

Список використаної літератури

1. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – М. : Прайм-Евроник, 2003. – 672 с.
2. Beck D. Selbstkonzept und soziale Wahrnehmung zwischen Gruppen – zum Zusammenwirken von personalen und sozialen Aspekten des Selbstkonzepts bei der Bewertung des Verhaltens kooperierender Kleingruppen / D. Beck, R. Fisch // Selbstkonzept und Identität. Beiträge des 8. Hamburger Symposiums zur Methodologie der Sozialpsychologie. – Braunschweig, 1993. – S. 83–108.
3. Ellingsworth H. W. Adaptive intercultural communication / H. W. Ellingsworth // Intercultural communication theory / ed. by Gudykunst W. B. – Beverly Hills : Sage, 1983. – P. 195–204.
4. Gamble N. K. Communication Works / N. K. Gamble, M. Gamble. – New York : The McGraw-Hill Companies, 1996. – 542 p.
5. Kramer E. M. The Emerging Monoculture: Assimilation and the «Model minority» / E. M. Kramer. – Westport, CT : Praeger, 2003.
6. Kramer E. M. Immigration / E. M. Kramer // Encyclopedia of identity (Ed. by Jackson R. L.). – Thousand Oaks : Sage, 2010. – P. 384–389.
7. Markus H. R. The Dynamic Self-Concept : A Social psychological Perspective / H. R. Markus, E. Wurf // Annual Review of Psychology. – Vol. 38. – 1987. January. – P. 299–337.
8. Messner W. The ICCA™ Facilitator's Manual. Intercultural Communication and Collaboration Appraisal / N. Schäfer, W. Messner. – London : Createspace, 2012.

Список використаних джерел ілюстративного матеріалу

1. Amis M. Money / A. Martin. – New York : Penguin Books, 1984. – 364 p.
2. Christie Agatha. Sparkling Cyanide / A. Christie. – London : Pan Books, 1978. – 188 p.
3. Collins J. Dangerous Kiss / J. Collins. – New York : Simon & Schuster Inc., 2000. – 624 p.
4. Conroy P. The Prince of Tides / P. Conroy. – Boston : Bantam Books, 1986. – 665 p.
5. Grisham J. The Firm / J. Grisham. – New York : Doubleday, 1991. – 501 p.
6. Hemingway E. A Farewell to Arms / E. A. Hemingway. – New York : Scribner, 1995. – 332 p.
7. Hornby N. High Fidelity / N. Hornby. – London : Penguin Books, 1995. – 245 p.
8. Ludlum R. The Gemini Contenders / R. Ludlum. – New York : Dell Book Co., 1977. – 441 p.
9. Ward J. Jack Gance / J. Ward. – Boston : A Richard Todd Book Houghton Mifflin Company, 189. – 279 p.
10. Waugh Evelyn. Prose. Memories. Essays / E. Waugh. – US : Random House, 1980. – 443 p.

Статтю подано до редколегії
31.03.2012 р.

УДК 39 (=16):801.81:81'23

Н. О. Данилюк – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки

Використання досягнень західноєвропейських та американських учених для вивчення мови слов'янського фольклору

*Роботу виконано на кафедрі української мови ВНУ
ім. Лесі Українки*

У статті проаналізовано роботи зарубіжних учених із філософії та психології мови, лінгвістичної антропології, які вплинули на розвиток слов'янської етнолінгвістики та лінгвофольклористики.

Ключові слова: мова слов'янського фольклору, філософія мови, лінгвістична антропологія, фольклорна лінгвістика, етнолінгвістика, лінгвофольклористика.

Данилюк Н. А. Использование достижений западноевропейских и американских ученых для изучения языка славянского фольклора. В статье анализируются работы зарубежных ученых по философии и психологии языка, лингвистической антропологии, которые повлияли на развитие славянской этнолингвистики и лингвофольклористики.

Ключевые слова: язык славянского фольклора, философия языка, лингвистическая антропология, фольклорная лингвистика, этнолингвистика, лингвофольклористика.

Danylyuk N. O. Usage of the Achievements of the Western European and American Scientists in the Studies of the Language of the Slavic Folklore. The article deals with the analysis of the works by foreign scientists in the fields of the language philosophy, language psychology, and linguistic anthropology which had their impact on the development of the slavic anthropological linguistics and linguistic studies of folklore.

Key words: language of the Slavic folklore, language philosophy, folklore linguistics, anthropological linguistics, linguistic studies of folklore.

Постановка наукової проблеми та її значення. У XIX ст. намітилися мовознавчі аспекти дослідження мови слов'янського фольклору, які у XX ст. оформлено в окремі напрями (а згодом – і науки): лінгвопоетичний, лінгвостилістичний, етнолінгвістичний, лінгвокогнітивний, лінгвофольклористичний, лінгвокультурологічний. Для їх становлення та розвитку мають значення ідеї, викладені в роботах західноєвропейських й американських учених: Е. Б. Тайлора, Дж. Фрезера, В. Гумбольдта, Л. Вайсгербера, Е. Сепіра, Б. Уорфа, А. Лорда, А. Вежицької та ін. Однак спеціальних досліджень про використання досягнень зарубіжних учених для вивчення мови слов'янської народної поезії обмаль. Цим зумовлено вибір теми цієї статті, у якій зосередимо увагу на етнолінгвістичному та лінгвофольклористичному підходах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Насамперед уточнимо поняття «фольклор», що позначає важливу частину культурної спадщини народу і виступає